

אפשר שחייבו להשתמש בשטר זה לכהנים, עכ"פ באותו מקום שתקנוהו. ואפשר שלא קבעוהו חובה (עתוס').

שטר מקושר אינו כשר בפחות משלשה עדים, שלא כגט פשוט שכשר בשנים. וכן חתימות העדים מאחוריו ולא מתוכו כבפשוט. ונחלקו אמוראים על מקום החתימה במדויק, כדלהלן. בכתיבת שנות המלך בשטר מקושר, מוסיפים שנה למלכותו, כאילו מלך שנה קודם, שכך מנהג האומה להקדים שנה למלך, ותקנו חכמים לכתוב כן בשטר מקושר, לשנות ככל האפשר מן הפשוט ולעשות בו חילוקים הרבה וחומרות (כדלהלן קסא: וברשב"ם).

לפי דעה אחת צריך לסיים גט מקושר ב'שריר וקיים' [שהרי חתימותיו אינם בתוך השטר], ולדעה אחרת צריך שחתימות עדין כלים בשיטה אחת, משא"כ בגט פשוט, וכדלהלן. נפקותא נוספת: גט פשוט צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה, מאחר ואין למדים משיטה אחרונה (כדלקמן קסב). משא"כ במקושר (עתוס' קסא. ד"ה וניחוש).

דפים קס — קסא

רעג. שטר מקושר —

א. איה מקום החתימות בו, ומה הדין כשישנה מקומם?

ב. כיצד צריך לעשותו כדי שלא יהא אפשר להוסיף בו דברים או לגרוע?

א-ב. שטר מקושר עדין מאחוריו. ואין חותמים בו מתוכו בסוף השטר, ואף לא מבחוץ כנגד סוף השטר (כדי לשנותו מן הפשוט ככל האפשר. רשב"ם ותוס').

לדברי רב הונא (וכן הלכה. רא"ש), חותמים בין קשר לקשר מבחוץ. וצריך לכתוב בסוף הכתב 'שריר וקיים', לסמן סיום השטר שלא יוכלו להוסיף עליו. כתב 'שריר וקיים' והוסיף דברים ושוב כתב 'שריר וקיים' — פסול. וכן אם יש שם מחיקה ותיקון, באופן שלפי מיקום המחק וגודלו אפשר להסתפק שמא היה כתוב שם 'שריר וקיים' ומחקהו והוסיפו שם דברים — פסול. ואף מחיקה שאין בה חשש זה, צריך לקיימה בשטר [קודם ל'שריר וקיים'], כלומר להזכיר את התיבות שעל המחק.

לרב ירמיה בר אבא, העדים חותמים כנגד הכתב מאחוריו, וחתימתם נעשית בכיוון נגדי מן הכתב [כגון שהיה השטר כתוב לרוחבו, חותמים מאחור לאורכו], ומתחילים כנגד שורה התחתונה, באופן שאם יתנוך מן השטר בתחתיתו, יהא ניכר החיתוך בחתימות העדים שמאחור. [ופרשו רב חסדא ומר זוטרא בדרכים שונות כיצד לעשות זאת; אם ע"י כתיבת 'ראובן בן' בשיטה אחת ו'יעקב' בשיטה אחרת, או אף בלא זה — כאשר העדים כלים בשיטה אחת (ע' בבאורים השונים בתוס').]

לדברי רב ירמיה בר אבא, אין צורך ב'שריר וקיים'. וכן בגט פשוט אין צורך מצד הדין ב'שריר וקיים' עפ"י רשב"ם ותוס'. והרמב"ן צדד בזה אבל מהירושלמי הוכיח שאין צריך. ולהלן (קסב) כתבו התוס' והרא"ש שלפי מה שרגילים עתה לכתוב בכל שטר 'שריר וקיים' — הרי זה מעכב.

דף קסא

רעד. חתימת עדי השטר שמצוין בה שמו הפרטי של העד ללא שם אביו, או שם האב בלבד, או שאר סימונים — מה דינן?

רפח

שנינו, 'בן איש פלוני עד' — כשר. 'איש פלוני עד' — כשר. ומבואר בסוגיא שאם כתוב שם העד בלבד ללא 'עד' — פסול. [משא"כ ב'פלוני בן פלוני' כשר אף ללא תוספת 'עד'].
'בן פלוני' ללא תוספת 'עד' — התוס' נקטו בפשיטות שפסול, דלא כמשמעות פרש"י בגטין. מסופר על אנשים מפורסמים שהיו חותמים בצורות וסימנים מסוימים. רב היה מצייר דג. רבי חנינא — חרות דקל. רב חסדא — סמ"ך. רב הושעיא — עי"ן. רבה בר רב הונא — תורן של ספינה. ופרשו (בגטין לו.) שאף על פי שאמר רבן גמליאל, תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשים שמותיהם בגטין מפני תיקון העולם, חכמים אלו היו ידועים סימניהם לכל ע"י כתיב שאלות ותשובות ואגרות שלומות.

דפים קטב — קטג

ערה. א. עד כמה צריכות חתימות העדים להיות סמוכות לגוף השטר? ומה כותבים בשיטה אחרונה של השטר?
ב. שטר שחתומים עליו כמה עדים, חלקם קרובים או פסולים — מה דינו?

א. העדים חותמים בסמוך לכתב, ואם הרחיקו כדי שיטה אחת — כשר, שאין חשש שמא זייף והוסיף דברים מעצמו, כי אין למדים משיטה אחרונה [ולכך אין למדים, משום שלעתים מרחיק העד מן הכתב שורה אחת].

הרחיקו שתי שיטות — פסול, לפי שיכול לזייף ולהוסיף בו דברים לפני החתימה. ומשערים בכתב יד רגיל, ולא בכתב דק של סופר. יש אומרים שנפסל רק בשתי שיטות וארבע אורין, וי"א ב' שיטות וג' אורין. וי"א שיטה אחת וב' אורין.

(רמב"ן הביא מגאון שהלכה כדברי המחמיר — שיטה אחת ושני אורין, לפי שיד בעל השטר על התחונה. ואולם הרי"ף הרמב"ם הראב"ד והרא"ש פסקו ב' שיטין וג' אורין (וכ"ה בשו"ע מה, ט).

הרחקת שורה וחצי — אינה פוסלת.

א. פרשו התוס' ועוד ראשונים שהרחיק עוביה של שורה ומחצה, ולכך כשר, שאין לחוש שידחוק להוסיף שתי שורות בעובי שורה ומחצה. אבל שורה ומחצה באורך — פסול, שאם נסתיים הכתב באמצע שורה והשאירו מחציתה חלק ועוד שורה שלימה, הלא יכול להוסיף מה שירצה באותה מחצית שורה ריקה. ואם נסתיים השטר בסוף השורה והעדים השאירו חלק שורה ומחצה והתמו באמצע שיטה זה לצד זה, יש לחוש שיכתוב דברים בשורת העדים מימנם ויחתוך כל השאר, והרי יתקבל כאן שטר שהוא ועדיו בשורה אחת, שכשר. ואולם אם חתמו זה מתחתיו של זה — אין חשש שיעשה כן [שאינן זה שטר הבא עם עדיו בשורה אחת], הלכך השטר כשר (עתוס', רא"ש, רשב"א ור"ן).

יש מפרשים הגמרא כאופן זה האחרון, שהגיה חלק שיטה אחת שלימה ועוד למטה חצי שיטה (ראב"ד. ובעל העיטור הוסיף לפי"ז שאין למדים משיטה ומחצה שבסוף השטר).

ב. השאיר שתי שורות חלק, אפילו העדים מעידים שלא זייף כלום — השטר פסול, לפי שלא נעשה כתיקון חכמים, ומפיהם של העדים אתה דן ולא על פי השטר (עפ"י רשב"ם ורמב"ן).

ג. כתב רשב"ם שאם מסיים השטר ב'שריר וקיים' — אין לפסול בהרחקת העדים כלל. וגם למדים משיטה אחרונה באופן זה. והתוס' והרא"ש בארו, דוקא עתה שנהגים לכתוב בכל השטרות בסופם 'שריר וקיים' [ואם לא כתב — ייפסל]. ולכך נהגו עתה לקיים המחיקות והתליות בסוף השטר. וכן בגט כותבים 'ודין די יהוי ליכי מנאי' בשיטה אחרונה [מפני